https://doi.org/10.59295/ierm2025.04 CZU [343.352:327(478)]:061EU

REFORMA JUSTIȚIEI ȘI COMBATEREA CORUPȚIEI – CONDIȚIE DE BAZĂ PENTRU ADERAREA REPUBLICII MOLDOVA LA UNIUNEA EUROPEANĂ[1]

THE REFORM OF JUSTICE AND THE FIGHT AGAINST CORRUPTION – BASIC CONDITION FOR ACCESSION OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA TO THE EUROPEAN UNION

Valeriu MÎNDRU, ***doctor în sociologie, conferențiar cercetător, Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al USM***
E-mail: vmindru@yahoo.com
ORCID: 0009-0000-2053-936X

Summary. *In the article, author analyzes various aspects of the reform process in the justice sector, as well as the perception and level of trust among the population in legal institutions. The author conducts a comparative and dynamic analysis of the situation in the field of justice in the context of the Republic of Moldova's integration into the European Union. The extensive use of sociological research results allows for the elucidation of the main problems faced by the justice sector in the Republic of Moldova—issues that need to be addressed in order to increase public confidence in the act of justice and to foster a more positive attitude toward the activities of the courts.*

Keywords: *quality of justice, community space, Association Agreement, European Union, European vector, rule of law, state institutions.*

Introducere

După declararea independenței și suveranității Republicii Moldova (1991), reforma justiției și combaterea corupției au constituit una din prioritățile de bază ale statului, cel puțin la nivel declarativ. În acest scop, au fost demarate mai multe reforme, implementate diverse planuri de acțiuni. Or, acest deziderat era mereu prezent pe agenda relațiilor de cooperare cu partenerii de dezvoltare. În rezultat, au fost semnate mai multe acorduri de colaborare [1], inclusiv, „Acordul de Asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană" (27 iunie 2014). Mai nou, la 23 iunie 2022, în cadrul Consiliului Europen, Republicii Moldova i s-a acordat statutul de țară candidată la Uniunea Europeană**.** Totodată, pentru începerea negocierilor de aderare la UE au fost stabilite și unele recomandări/ condiționalități, una dintre ele vizând nemijlocit reforma justiției și combaterea corupției.

[1] Articolul este elaborat în cadrul subprogramului 01.05.01 Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul aderării la Uniunea Europeană: abordări juridice, politologice și sociologice, realizat de Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Universității de Stat din Moldova.

Reformele și impactul asupra justiției

În Republica Moldova, reforma în domeniul justiției se desfășoară deja de mai mult de trei decenii. Astfel, o primă reformă în domeniu a fost inițiată în iunie 1994 care stabilea separația puterilor în stat și independența justiției. Pentru aceasta a fost creată și o noua structură - Consiliul Superior al Magistraturii, care urma să fie responsabil de numirea, evaluarea şi promovarea magistraţilor în funcţii, care erau propuși spre aprobare şefului statului. Identificând vulnerabilitățile existente în sistemul justiției, concepția reformei își propunea eliminarea pârghiilor administrative, influenței asupra celor care făceau ancheta, adică asupra procurorilor și ofițerilor. Dat fiind însă faptul că, între membrii consiliului de experți nu exista o unitate de opinii asupra reformei, dar nici politicienii aflați pe atunci la putere nu erau motivați să susțină o asemenea reformă, în cele din urmă aceasta nu a avut finalitate. În consecință, către anii 2000, când cazurile de corupţie, crimă organizată, trafic de persoane, de arme sau de spălare de bani ajunseseră în atenţia experţilor internaţionali care încercau să încurajeze şi să asiste avansarea pe calea reformelor, justiţia a ajuns cu bugetul înjumătăţit, cu retribuții salariale derizorii pentru cei din domeniu, iar circa 40% din hotărârile pronunţate nu erau puse în aplicare cu anii, iar o mulțime de dosare erau trimise la rejudecare, cotă mult peste normele acceptate în practica internaţională [2].

Mai apoi, în anul 2007, a fost adoptată o altă strategie de reformare a sectorului justiției care prevedea mai multe elemente de reformă, evidenţiind în mod special principiul distribuirii aleatorii a dosarelor și asigurarea imparțialității actului de justiție, eliminarea suspiciunilor de corupție. Testarea documentului a început doi ani mai târziu, iar între timp, în perioada 2007-2009, Republica Moldova a beneficiat de support finaciar considerabil (sute de milioane de dolari) pentru dezvoltarea infrastructurii şi a tehnologiilor moderne (computere şi echipament nou, soft pentru gestionarea dosarelor şi echipament de înregistrare audio). De asemenea, Strategia mai prevedea majorarea salariilor și reducerea volumului de muncă a judecătorilor, respectarea Codului de etică al judecătorului. Totodată, în anul 2009 apare și prima promoție a absolvenților Institutului Național de Justiție, care fusese creat în anul 2006 cu scopul de a asigura o pregătire mai bună a cadrelor din sistemul judecătoresc și de a îmbunătăți situația în domeniu.

O nouă Strategie de reformare a justiției vizează deja perioada 2011 -2016, iar ulterior extinsă până în anul 2017. Obiectivele principale ale Strategiei erau orientate spre modernizarea și actualizarea a șapte piloni: sistemul justiției; justiția penală; accesul la justiție și executarea hotărârilor judecătorești; integritatea actorilor din sectorul justiției; rolul justiției în dezvoltarea economică; respectarea drepturilor omului în sectorul justiției; și un sector al justiției bine coordonat, bine gestionat și responsabil [3]. În această perioadă, au fost lichidate instanțele economice care erau calificate ca cele mai corupte; a fost comasat managementul mai multor instanțe; magistrații au fost lipsiți de imunitate în cazurile de corupție, au fost majorate substanțial salariile judecătorilor și procurorilor etc. Prin eforturile întreprinse s-a urmărit consolidarea independenței justiției, combaterea corupției în sistemul judecătoresc, îmbunătățirea calității actului de justiție și, în cele din urmă, restabilirea încrederii publice față de sistemul justiției [4].

Apoi a urmat o altă strategie ,,Strategia pentru asigurarea independenței și integrității în sectorul justiției pentru anii 2021-2024 și Planul de acțiuni pentru implementarea acesteia".

Deși strategia fusese votată în Parlament la finele lanului 2020, documentul nu a fost promulgat de președinta țării, Maia Sandu, care în februarie 2021 l-a remis legislativului spre re-examinare. Șefa statului insista ca proiectul să prevadă un mecanism de evaluare externă a judecătorilor, dar și o reformă a sistemului anti-corupție. *„Este necesară și asigurarea verificării efective a declarațiilor de avere și interese ale judecătorilor și procurorilor, ca și o lege care să permită confiscarea averilor ilicite ale funcționarilor publici și demnitarilor",* a menționat atunci șefa statului. De asemenea, a subliniat președinta Maia Sandu *„Nu ne mai permitem să aprobăm Strategii care arată bine pe hârtie, dar nu aduc schimbări reale în justiție"*[5].

Astfel, la 6 decembrie 2021, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat strategia într-o noua lectură în care a fost inclusă și așa-numita evaluare externă sau procedura de pre-vetting al judecătorilor și procurorilor, care presupune ca toți judecătorii și procurorii să fie trecuți printr-un filtru atât de integritate, cât și de profesionalism, procedură, care i-a nemulțumit pe foarte mulți judecători și procurori. În cadrul unui studiu sociologic, efectuat la solicitarea Centrului de Resurse Juridice din Moldova (CRJM) în anul 2023, la întrebarea *În ce măsură sunteți de acord cu propunerea de evaluare externă (supranumită vetting) pentru a verifica integritatea și averea judecătorilor și procurorilor,* doar 40 la sută dintre judecători și 27% dintre procurori erau de acord să fie supuși unei astfel de proceduri, care să le pună în evidență integritatea *(vezi Tabelul 1).*

Tabelul 1. Ponderea judecătorilor, procurorilor și avocaților care acceptă evaluarea externă

	Sunt de acord	Neutru	Nu sunt de acord
Judecătorii	40%	25%	35%
Priocurorii	27%	35%	38%
Avocații	72%	10%	18%

Sursa: CRJM, Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților despre justiție și fenomenul corupției, sondaj, iulie 2023

Potrivit unui studiu sociologic ,,Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției", realizat în 2020 la solicitarea Centrului de Resurse Jiridice din Moldova, cei mai multi dintre ei consideră că reformarea justiției, începută în anul 2011, a avut, totuși, un impact pozitiv pentru sistemul judecătoresc [6]. Astfel, la întrebarea: *În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că reformarea sistemului judecătoresc începută în anul 2011 a avut un impact pozitiv pentru sistemul judecătoresc?,* cei mai mulți judecători – 67% sau peste 2/3 dintre ei, și mai mult de jumătate dintre procurori – 54%, consideră că reforma demarată a avut un impact pozitiv asupra sistemului justiției, iar resursele alocate au meritat. Mai puțin de acord cu această opinie sunt avocații (54%), care consideră că reformarea sistemului judecătoresc are încă multe lacune, iar impactul nu este tocmai cel așteptat.

Un alt studiu realizat de către Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al Academiei de Științe a Moldovei în cadrul Proiectului *20.80009.1606.05 „Calitatea actului de justiție și respectarea drepturilor persoanei în Republica Moldova: cercetări interdisciplinare în contextul implementării acordului de asociere Republica Moldova - Uniunea Europeană”* (coordinator de proiect dr. hab., prof. univ. Valeriu Cușnir), de asemenea denotă că majoritatea reprezentanților instituțiilor de drept sunt mulțumiți sau foarte mulțumiți de calitatea actului de justiție din țara noastră [7]. Astfel, la întrebarea *Cât de mulțumit sunteți de calitatea actului de justiție în procesele judiciare în care ați participat?,* circa 2/3 sau 64% dintre subiecții chestionați s-au declarat foarte mulțumiți (9%) sau mulțumiți (55%) de deciziile judecătorești adoptate. Doar fiecare al patrulea sau 25 la sută dintre judecători și procurori se declarau nemulțumiți (21%) sau chiar foarte nemulțumiti (4%) de calitatea actului de justiție din țara noastră. Așadar, din analiza investigațiilor sociologice rezultă că, majoritatea reprezentanților instanțelor judecătorești sunt mulțumiți de calitatea actului de justiție, de deciziile adoptate. Confirmare în acest sens sunt și rezultatele unui alt studiu, care denotă că majoritatea absolută a judecătorilor (97%), apreciază calitatea actelor emise de judecători ca fiind bună sau mai curând bună. Mai puțin optimiști în această privință sunt procurorii și mult mai sceptici - avocații (*vezi Tabelul 2*). Întru totul sunt de acord cu afirmația că calitatea actelor emise de judecători este bună doar 6% dintre avocați și fiecare al cincilea dintre procurori.

Tabelul 2. În ce măsură sunteți de acord cu afirmația că calitatea actelor emise de judecători este bună?

	Întru totul de acord	Mai curând de acord	Mai curând nu sunt de acord	Deloc nu sunt de acord
Judecatorii	49%	48%	2%	1%
Procurorii	21%	67%	11%	1%
Avocații	6%	47%	40%	7%

Sursa: CRJM, Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților despre justiție și fenomenul corupției, sondaj, iulie 2023

Totodată, experții constată că în mare parte, în special indicatorii principali, nu au fost realizati. Așa, în „Raport de evaluare intermediară”, elaborat în luna septembrie 2017 în baza unor indicatori concreți, autorii constată că implementarea obiectivelor specifice prevăzute în prioritatea „Justiție responsabilă și incoruptibilă” nu a fost asigurată la unii indicatori foarte importanți. Din cei 7 indicatori de monitorizare a progresului realizării obiectivelor specifice, menționează raportorii, doar indicatorul ce vizează transparența instanțelor judecătorești a fost îndeplinit, în timp ce alți 4 indicatori au înregistrat chiar o înrăutățire a situației în comparație cu anul 2010. Alți doi indicatori ce vizează numărul de victime ale corupției și ponderea litigiilor soluționate pe cale alternativă nu a fost posibil de evaluat din lipsă de date statistice care ar permite măsurarea progresului [8].

În așa fel, autorii raportului concluzionează în baza analizei indicatorilor de progres, că Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020" a avut un impact nesemnificativ asupra reformei justiției, desi pentru realizarea obiectivelor de reformare a sectorului justiției, în programele bugetare au fost planificate resurse financiare, care s-au bazat preponderent pe suportul Uniunii Europene, ce urma să fie acordat în cadrul Programului de suport bugetar pentru reforma sectorului justiției, în valoare de 60 milioane de euro, se menționează în raport. Din cauza crizei politice din anul 2015 și a fraudelor bancare, cheltuielile planificate în bugetul de stat pentru reformarea și dezvoltarea sectorului justiției a fost imposibil de acoperit, iar Uniunea Europenă, ca urmare a celor întâmplate, și-a suspendat ajutorul financiar promis. În consecință, prioritatea „Justiție: responsabilă și incoruptibilă" a rămas în mare parte pe hârtie, iar programul de implementare – nerealizat, concluzionează autorii raportului.

Din aceste considerente, obiectivul de bază al reformei adoptate la 6 decembrie 2021 de către legislativ în care a fost inclusă și așa-numita evaluare externă sau procedura de pre-vetting al judecătorilor și procurorilor constă în consolidarea independenței și responsabilității personale ale judecătorilor și a sistemului de justiție per ansamblu.

Resurse multe – încredere puțină

De menționat că, în scopul realizării priorităților stabilite în domeniul justiției, de la an la an, din bugetul de stat, precum și din sprijinul financiar substanțial acordat de Uniunea Europeană au fost alocate resurse considerabile, în speranța, că investițiile făcute vor îmbunătăți substanțial situația în domeniu, vor asigura o calitate corespunzătoare a actului de justiție, care să fie adecvat standardelor europene. Spre regret, însă, analiza mai multor indicatori ce reflectă diverse aspecte ale calității justiției, denotă că așteptările societîții, dar și a partenerilor de dezvoltare, au fost prea „ambițioase". Or, resursele alocate, nu au avut o corelare directă cu așteptările populației privind îmbunătățirea calitîții actului de justiției și, respectiv, o creștere pe măsură a nivelului de încredere a populației în justiție. Conform estimărilor, în anul 2016, Republica Moldova era printe primele 10 țări din Europa cu cea mai mare pondere alocată justiției din bugetul de stat care depășea cu mult media Consiliului Europei (CoE). Tendința de majorare a resurselor pentru justiție a fost una constantă, astfel încât bugetul alocat justiției în perioada 2004 – 2018 a crescut de peste 8 ori, de la 4,6 mil. Euro în 2004 până la 38,3 mil. Euro ăn 2018, iar în 2020 acesta a costitiut 46,6 mil. Euro. [9].

Cheltuielile considerabile pentru justiție erau cauzate în mare parte de majorările substanțiale ale salariilor judecătorilor și procurorilor. În 2018, salariul judecătorilor și procurorilor începători din Republica Moldova, raportat la salariul mediu pe economie era de circa 2,7 și respectiv 2,8 ori mai mare decât salariul mediu pe economie și era peste media Consiliului Europei care era de 2,5 și respectiv 1,9 ori mai mare. În perioada 2016 – 2018, salariul procurorilor începători din Moldova a crescut cu 71%., în timp ce nivelul de încredere al populației în justiție constituia cel mult 16% (vezi *Tabelul 3)*.

Tabelul 3. Dinamica răspunsurilor la întrebarea: *Câtă încredere aveţi în …?*

(Foarte multă încredere / Oarecare încredere)

Instituția	Nov. 2011	Nov. 2013	Nov. 2015	Nov. 2017	Ian. 2019	Iunie 2021	Aug. 2023	2023/ 2011
Justiție	18%	16%	12%	14%	16%	19%	23%	+5%
Guvern	19%	16%	7%	16%	15%	19%	28%	+9%
Parlament	14%	14%	6%	11%	11%	15%	27%	+13%

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, perioada 2011-2023.

Astfel, potrivit sondajelor de opinie, ponderea persoanelor care au foarte multă încredere sau o oarecare încredere în justiție a început să crească din 2019, iar în 2023 acest indicator a constituit 23 la sută, dintre care numai 1% are foarte multă încredere, în timp ce 75% din populație nu prea are încredere (32%) sau chiar deloc nu are încredere în justiția din Republica Moldova (43%).

La fel, cercetările sociologice relevă faptul, că aprecierile judecătorilor privind calitatea actului de justiție corelează foarte strâns cu nivelul de siguranță al acestora că, în cazul în care ei sau cineva dintre rudele lor ar ajunge în judecată, instanța va adopta o decizie corectă. Astfel, la întrebarea *În ce măsură sunteți convins că, dacă Dumneavoastră sau cineva din rudele Dumneavoastră ar ajunge în judecată, judecătorii vor adopta hotărârea legală?,* nouă din zece judecători sunt întru totul sisguri sau mai curând sunt siguri că aceștea vor lua o decizie obiectivă, corectă. Procurorii sunt mai puțin siguri, iar avocații și mai puțin sunt siguri că decizia luată de judecători va fi una legală (*vezi Tabelul 4*)..

Tabelul 4. Percepția populației, judecătorilor, procurorilor și avocaților privind corectitudinea deciziilor adoptate în cazul în care ar ajunge în judecată

	Întru totul sigur	Mai curând sunt sigur	Mai curând nu sunt sigur	Deloc nu sunt sigur
Populația	5%	18%	29%	40%
Judecatorii	55%	36%	7%	2%
Procurorii	29%	52%	16%	3%
Avocații	13%	49%	30%	8%

Sursa: Barometrul de Opinie Publică, 2023, CRJM, Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților despre justiție și fenomenul corupției, sondaj, iulie 2023

Percepția populației privind corectitudinea deciziilor instanțelor judecătorești în cazul în care ar ajunge în judecată este și mai negativă. Doar 5% dintre cetățeni au ferma încredere că judecătorii vor adopta o hotărâre legală, în timp ce șapte din zece respondenți mai curând nu sunt siguri sau deloc nu sunt siguri. Din analiza de mai sus rezultă, că, judecătorii sunt mai mult optimiști spre deosebire de cetățeni și avocații care au sarcina de a le proteja drepturile în instanțele de judecată.

Nivelul redus de încredere a populației în justiție, corelează direct cu nivelul de încredere a cetățenilor în principalelel instituții ale statului - Guvern și Parlament, care ani la rând nu depășește nici cel puțin o treime din populație (vezi *Tabelul 3).*

O atare situație este destul de îngrijorătoare, deoarece, potrivit afirmațiilor lui Pippa Norris, în multe țări, în decursul ultimilor ani, susținerea politică pentru instituțiile guvernamentale s-a erodat în mod consistent. „Există o tensiune în creștere între idealuri și realitate. Aceasta a condus la producerea unor *cetățeni mai critici* sau a unor *democrați decepționați*. Erodarea susținerii pentru instituțiile guvernării reprezentative e îngrijorătoare, deoarece ea poate să *submineze credința în valorile democratice"* [10].

Astfel, în pofida alocațiilor financiare crescânde și a atenției permanente acordate instituțiilor de drept, justiția, și astăzi, rămâne a fi unul dintre pilonii fragili ai societății moldovenești. Studiile efectuate constată că, în domeniul justiției există o multitudine de probleme care perpetuă de mai mulți ani, fără a identifica soluțiile necesare. Una dintre problemele majore fiind și corupția în sistemul de justiție.

Justiția și corupția – principalele impedimente în pocesul de aderare a Republicii Moldova la Uniunea Europeană

Potrivit datelor unui studiu sociologic realizat în anul 2024 la solicitarea Institutului pentru Politici și Reforme Europene (IPRE) denotă că, cetățenii Republicii Moldova în mare parte își leagă speranțele de reducere a nivelului de corupție odată cu aderarea țării noastre la Comunitatea Europeană. Astfel, la întrebarea *Ce va obține Moldova după ce va adera la UE?* cei mai multi respondenți au indicat mai întâi de toate: corupție mai puțină – 19%, precum libertatea de a călători, de a muci si de a studia în Europa - 16%, iar la întrebarea *Care credeți că sunt cei mai importanți pași pe care trebuie să-i facă Republica Moldova pentru ca să adere la Uniunea Europeană?* mai mult de jumătate dintre respondenți consideră că pentru aceasta sunt necesare în primul rând: Combaterea corupției – 51%; Dezvoltarea economică - 34% și Reforma justiției – 33% [11].

De menționat că, în ceea ce privește combaterea flagelului corupției deja sunt înregistrate anumite progrese, cel puțin la nivel de percepție (*vezi Tabelul 5*).

Tabelul 5. Indicele Percepției Corupției în Republica Moldova și Uniunea Europeană în ultimii 10 ani

IPC	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
RM	33	30	31	33	32	34	36	39	42	43
Media UE	67	65	66	66	64	64	64	64	64	62

Sursa: Transparency International, Indicele Percepției Corupției, anii 2015 – 2024.

Notă: Indicele Percepției Corupției reflectă nivelul acestui fenomen din sectorul public perceput de către experți și oameni de afaceri și este calculat la o scară de la 0 până la 100, unde 0 înseamnă corupție totală, iar 100 lipsă totală de corupție [12].

Astfel, din tabela de mai sus observăm că în anul 2024, Republica Moldova a înregistrat un scor al Indicelui Percepției Corupției (IPC) de 43 de puncte**,** plasându-se pe locul 78 din 180 țări din clasament (în anul precedent scorul indicelul a fost de 42 puncte, Moldova fiind pe locul 80). Dintr-o perspectivă mai lungă de timp – *ultimii 5 ani*, se atestă o creștere a indicelui (2019 – 32, 2020 – 34, 2021 – 36, 2022 – 39, 2023 – 42, 2024 – 43 puncte). Printre „vecinii de clasament" ai Moldovei sunt Bulgaria, China (cu

scoruri ale IPC de 43 de puncte), Albania (42). Pentru comparație: Estonia a înregistrat un scor al IPC de 76 de puncte**,** Lituania (63), Letonia (59), România (46), Ungaria (41) [13].

În același timp, percepția reprezentanților sistemului judecătoresc asupra fenomenului corupției, nu este atât de dramatică după cum arată rapoartele de la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului. La întrebarea *Care este opinia Dumneavoastră despre evoluția fenomenului corupției în sistemul judecătoresc începând din anul 2017 și până în prezent?* mai mult de jumătate dintre judecători consideră că corupția în sistem a scăzut, iar circa fiecare al patrulea judecător, în genere, nu consideră că în justiție există corupție (*vezi Tabelul 6*).

Tabelul 6. Opiniile judecătorilor, procurorilor și avocaților privind evoluția fenomenului corupției în sistemul judecătoresc începând din anul din 2017 și până în prezent

	Corupția a crescut	Corupția a rămas la același nivel	Corupția a scăzut	Corupție nu există
Judecatori	3%	20%	54%	23%
Procurori	6%	37%	47%	10%
Avocați	12%	46%	38%	4%

Sursa: Centrul de Resurse Jiridice din Moldova, Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților despre justiție și fenomenul corupției, sondaj, iulie 2023

Potrivit aceluiași studiu, judecătorii care consideră că în sistemul judecătoresc există anumite acte de corupție, acestea, cel mai des se atestă în Curțile de Apel și în Curtea Supremă de Justiție și foarte rar în judecătorii. Așa, la întrebarea *După părerea Dumneavoastră unde este cel mai înalt nivel al corupției în sistemul judecătoresc*?, 23% și respectiv 16% dintre judecători au indicat Curțile de Apel, precum și Curtea Supremă de Justiție (*vezi Tabelul 7*). Procurorii, de asemenea, sunt de părerea că cea mai mare corupție există în Curțile de Apel (45%), precum și în Judecatorii (21%). Avocații, menționează în primul rând Curțile de Apel (35%) și Curtea Supremă de Justiție (17%). Totodată, fiecare al treilea judecător și fiecare al cincilea procuror consideră că în sistemul judecătoresc din țara noastră nu există nici urmă de corupție,

Tabelul 7. Opiniile judecătorilor, procurorilor și avocaților privind nivelul corupției în sistemul judecătoresc?

	Judecatori	Procurori	Avocați
Curțile de Apel	23%	45%	35%
Curtea Supremă de Justiție	16%	7%	17%
Judecatorii	4%	21%	11%
Consiliul Superior al Magistraturii	9%	7%	7%
În acest sistem nu există corupție	32%	19%	3%
Nu cunosc/îmi este greu să răspund	16%	-	27%

Sursa: Centrul de Resurse Jiridice din Moldova, Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților despre justiție și fenomenul corupției, sondaj, iulie 2023

Lipsa de progrese reale în lupta contra corupţiei în majoritatea ţărilor este dezamăgitoare şi are efecte negative profunde asupra cetăţenilor din întreaga lume"- a declarat Patricia Moreira, director general al Transparency International. „Pentru a avea şansa de a contracara corupţia şi a îmbunătăţi viaţa oamenilor, trebuie de abordat relaţia dintre politică şi *banii mari*. Interesele tuturor cetăţenilor trebuie să fie reprezentate în procesul decizional". Țările cu procese consultative mai ample şi transparente au o medie a IPC de 61 puncte şi dimpotrivă, în ţările în care nu există sau sunt puţine consultări, scorul mediu al indicelui este de doar 32 puncte [14].

Din analiza efectuată, constatăm că Republica Moldova ani la rând a înregistrat un scor mediu de 32 de puncte, rezultate ceva mai bune înregistrează doar în ultimii cicnci ani. Or, combaterea fenomenului corupției este o datorie nu numai morală, dar și juridică a judecătorilor, căci după cum se stipulează în art. 5 alineat (1) al Codului de etică și de conduită profesională al judecătorului, aprobat prin Hotărârea Adunării Generale a Judecătorilor nr. 8 din 11 septembrie 2015 (modificat prin Hotărârea AGJ nr.12 din 11 martie 2016), „Judecătorul va respecta cele mai înalte standarde de integritate și responsabilitate, pentru a asigura încrederea societății în instanțe. Este conștient de riscurile corupției și nu va admite sau nu va crea aparența unui comportament corupțional în activitatea sa; nu va cere, accepta ori primi cadouri, favoruri sau beneficii pentru îndeplinirea ori neîndeplinirea atribuțiilor funcționale sau în virtutea funcției deținute".

În așa fel, documentul stabilește clar care trebuie să fie normele de comportament ale unui judecător, care cu siguranță vor reduce considerabil și numărul de cereri/plângeri la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CtEDO). Menționăm că, ani la rând, Republica Moldova se află în topul țărilor cu cele mai multe cereri și condamnări la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (CtEDO). Așa de exemplu, în anul 2023, moldovenii s-au adresat la CtEDO de 6,5 ori mai des decât media europeană, când au fost depuse 653 de cereri. Cele mai multe cereri vizează Articolul 6 *drepturile persoanei la un process echitabil* - circa o tremie sau 31% din numărul total de hotărâri pronunțate. De la ratificarea CtEDO, în anul 1997 și până la 31 decembrie 2023, CtEDO a pronunțat 541 de hotărâri judecătorești în cauzele Republicii Moldova, în 461 dintre acestea a fost constatată cel puțin o violare comisă de statul nostru. La acest capitol, devansăm cu mult așa țări ca Marea Britanie, Germania, Portugalia, Spania sau Olanda, țări care au aderat la CtEDO cu mult înaintea Moldovei și care au o populație mult mai numeroasă. *În baza tuturor hotărârilor și deciziilor pronunțate până la 31 decembrie 2023, Republica Moldova a fost obligată să plătească* despăgubiri *în valoare de 22 milioane 800 mii euro,* dintre care 2.639.956 euro doar în anul 2021, iar până la sfârșitul anului 2024 – despăgubirile au constituit 22 976 120 de euro – se arată în analiza experților de la Centrul de Resurse Juridice din Moldova [15].

De menționat, totodată, că pentru prima dată în ultimii 10 ani, Curtea Europeană a Drepturilor Omului (CtEDO) a recepționat cel mai mic număr de cereri împotriva Republicii Moldova – doar 363 de cereri au fost depuse în 2024. S-a redus semnificativ și numărul hotărârilor pronunțate de CtEDO în privința Moldovei – doar 17 anul trecut, reprezentând un „record pozitiv" pentru ultimii șase ani. În 2024, Moldova nu se mai

regăsește în topul țărilor cu cel mai mare număr de cereri depuse pe cap de locuitor, ocupând locul 20 din cele 46 de state membre ale Consiliului Europei. Cu toate acestea, moldovenii s-au adresat la CtEDO de 3 ori mai frecvent decât media europeană – se arată întro notă analitică a Centrului de Resurse Juridice din Moldova [16].

Această constatare a experţilor Centrului de Resurse Juridice din Moldova, în urma analizei Raportului de activitate al CtEDO, denotă că alocațiile substanțiale pentru justiție au depășit cu mult rezultatele muncii depuse de procurori și judecători. Mai mult, corupția în diverse domenii de activitate rămâne a fi la un nivel destul de înalt, în consecință, afectând vădit capacitatea de funcționalitate a instituțiilor statului, nivelul de trai și calitatea vieții populației, încrederea cetățenilor în sistemul de justiție.

În concluzie, menționăm că, în ultimii ani, în domeniul justiției se atestă anumite progrese în ceea ce privește îmbunătățirea cadrului legislativ, calității actului de justiție. Cu toate acestea, justiția din Republica Moldova are nevoie de o reformare substanțială, de schimbări profunde în domeniu. Or, după cum arată analiza efectuată, în pofida creșterii salariilor judecătorilor și procurorilor, Republica Moldova ani la rând se află în topul țărilor cu cele mai multe cereri și condamnări la Curtea Europeană pentru Drepturile Omului.

O problemă majoră pentru justiția din Moldova rămâne a fi și nivelul redus de încrdedere a populației în sistemul de justiție, care potrivit sondajelor de opinie are un impact direct și asupra nivelelui de încredere a cetățenilor în principalele instituții ale statului – Guvern și Parlament, ce nu depășește nici cel puțin o treime din populație. O atare situație nu poate să nu îngrijoreze, deoarece, în asemenea condiții, și așteptările cetățenilor de la aceste instituții sunt minime.

Astfel, sunt necesare eforturi susținute și cu impact concret în diverse domenii ale vieții, care să fie percepute și apreciate pozitiv atât de către cetățenii țării, cât și de partenerii de dezvoltare, iar pentru aceasta este nevoie de o politică coerentă și clară a statului, căci după cum am menționat anterior, vectorul european trebuie să devină o prioritate a statului nu numai în politica externă, dar mai întâi de toate, în cea internă.

BIBLIOGRAFIE

1. Acordul de Parteneriat și Cooperare (1994), Planului de Acțiuni Uniunea Europeană - Republica Moldova (2005), Acordului de Liber Schimb, Aprofundat și Cuprinzător (ZLSAC sau DCFTA) cu UE etc.
2. https://moldova.europalibera.org/a/reformele-justi%c5%a3iei-%c5%9fi-lupta-cu-marea-corup%c8%9bie-%c3%aen-cei-30-de-ani-de-independen%c8%9b%c4%83/31474414.html
3. Strategia Națională de Dezvoltare: 7 soluții pentru creșterea economică și reducerea sărăciei. particip.gov.md/public/files/Moldova_2020_ENG1.pdf/
4. Raport privind realizarea Planului Național de Acțiuni pentru implementarea Acordului de Asociere RM – UE în anii 2017-2019, pag.17, Chișinău 2020
5. (https://www.justitietransparenta.md/strategia-privind-asigurarea-independentei-si-integritatii-sectorului-justitiei-2021-2024-quo-vadis/)
6. Percepția judecătorilor, procurorilor și avocaților privind reforma în justiție și combaterea corupției.Disponibil:https://crjm.org/wp-content/uploads/2020/12/CRJM-Perceptia-judecatorilor-procurorilor-si-avocatilor-2020-web.pdf [Accessat: 01.12.2020].

7. Studiul sociologic Calitatea actului de justiție din Republica Moldova realizat de către Centrul Cercetări Juridice al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice al AȘM în perioada mai - iunie 2022.
8. Raport de evaluare intermediară a Strategiei Naționale de Dezvoltare (SND) „Moldova 2020". raport_ evaluare _md 2020_rom.pdf p.98. Disponibil: https://www.expert-grup.org/media/k2/attachments/Raport_evaluare_MD2020_ROM.pdf [Accessat: 01.01.2020].
9. GRIBINCEA VLADISLAV, VIRSCHI VICTORIA. Justiția din Republica Moldova în cifre – o privire comparativă. Document analitic, Centrul de Resurse Juridice din Moldova (CRJM), octombrie 2019, p.6.
10. NORRIS PIPPA. The Growth of Critical Citizens? New Yok: Oxford, University Press, 1999.
11. Institutul pentru Politici și Reforme Europene. Sondaj de opinie „Percepțiile cetățenilor cu privire la procesul de integrare europeană al Republicii Moldova" Chișinău, Republica, 30 iulie, 2024.
12. Transparency International, Indicele Percepției Corupției, anii 2015 – 2024.
13. https://www.transparency.md/indicele-perceptiei-coruptiei-2024-coruptia-joaca-un-rol-devastator-in-criza-climatica/
14. Transparency International Lansează Indicele Percepției Corupției 2019 Disponibil: http://www.transparency.md/2020/01/23/transparency-international-lanseaza-indicele-perceptiei-coruptiei-2019/#_ftn1 [Accessat: 23.01.2020].
15. https://crjm.org/date-despre-republica-moldova-la-curtea-europeana-a-drepturilor-omului-in-anul-2023/19820/
16. GOINIC DANIEL, BAGRIN CAROLINA. Notă analitică, ianuarie 2025. Republica Moldova la Curtea Europeană a Drepturilor Omului în anul 2024. https://crjm.org/date-despre-republica-moldova-la-curtea-europeana-a-drepturilor-omului-in-anul-2024/19820/PPJ-2025-CRJM-RO-print.pdf.
17. Institutul de Politici Publice. Barometrul Opiniei Publice 2011 – 2023